

Viden, forståelse og

- Grundlæggende nøgleord i indsatsen overfor personer med problemskabende

Af Per Lærkegaard og Jens Møller, Videns-
teamets sekretariat

Vidensteamet er ved at lægge sidste hånd på en spændende projektansøgning. Projektet er et metodeudviklingsprojekt, der skal kvalificere kommunikationen mellem udviklingshæmmede børn og unge med problemskabende adfærd og støttemiljøet.

Hvad ved vi?

I dag ved vi, at mennesker ikke udvikler en problemskabende adfærd af biologiske årsager. Alligevel peger undersøgelser på, at der i forhold til normalområdet er flere udviklingshæmmede, der udvikler en problemskabende adfærd. Nyere studier anslår således, at forekomsten af problemskabende adfærd indenfor gruppen af mennesker med udviklingshæmning er ca. 12 %. I de fleste undersøgelser defineres problemskabende adfærd som:

- Adfærd der kan føre til skade på mennesker
- Adfærd der kan føre til materiel skade på omgivelserne
- Adfærd der kan føre til skade på individet selv

Det er vigtigt at understrege, at der ikke nødvendigvis er en sammenhæng mellem udviklingshæmning og problemskabende adfærd. Undersøgelser, som omfatter alle udviklingshæmmede i et afgrænset geografisk område, viser, at det langt fra er alle mennesker med udviklingshæmning, der har en problemskabende adfærd. Der må derfor være en anden årsag end selve den mentale funktionsnedsættelse, der gør sig gældende, men som alligevel på en eller anden måde har en tilknytning til gruppens mentale handicap.

Manglende viden

Vidensteamets erfaringer viser, at kommunikationen i støttemiljøer for udviklingshæmmede personer med en problemskabende adfærd ofte er præget af et mindre positivt samspil end i støttemiljøer for personer, der ikke udviser en problemskabende adfærd.

Professor i psykologi, Stephen Von Tetzchner, peger i den forbindelse på, at personalet er mere tilbøjelig til at reagere positivt i samspillet, når de tror, at beboerens uhenigtsmæssige adfærdsmønstre ligger uden for beboerens egen kontrol, end hvis de tror, at bebo-

erens problemskabende adfærd skyldes indre tilstande, som beboeren selv kan kontrollere. Personalets forståelse af årsagerne til den problemskabende adfærd har dermed afgørende betydning for deres reaktioner over for beboeren.

Vidensteamets tese er, at ganske mange af de personer, der har en problemskabende adfærd, har fået foretaget en neu-

ropsykologisk eller psykiatrisk undersøgelse. Personalet mangler imidlertid ofte faglig viden til at oversætte og omsætte undersøgelsesresultater til relevante kommunikationsmetoder. Det betyder, at beboeren fortsat reagerer uforløste spændinger ud i miljøet i form af fx vold.

Tilpasning

Vidensteamets praksiserfaringer peger ligeledes

Preben, beboer på Sølund

kommunikation

adfærd

på, at der i de særligt ressourcekrævende særforanstaltninger eksisterer to faglige holdninger blandt personalet. Den første holdning er; »at beboeren har det vanskeligt og skal støttes«. Den anden holdning er; »at beboeren er vanskelig og skal tilpasses«.

Vidensteamets tese er, at sidstnævnte holdning ofte er kendetegnende for den pædagogiske indsats over

for målgruppen i Danmark.

Den norske psykolog, Per Lorentzen, påpeger at sidstnævnte holdning er en problemfokuseret tilnærmelse, som medfører et ønske om målrettede metoder og faste regler, således personalet kommer på forkant med - og kan styre - begivenhederne.

Konsekvensen kan være, at personer med problemskabende adfærd ikke altid bliver mødt på deres egne betingelser og kan blive misforstået i deres kommunikation af personalet, fordi personalet mere eller mindre bevidst varetager egne hensyn. Erfaringerne peger på, at ønsket om at kontrollere og regulere personens adfærd ofte medfører ny modstand og problemskabende adfærd. Kommunikation i omsorgsmiljøet vil hermed også være præget af, at omsorgspersonerne ikke bliver ligeværdige deltagere i den udviklingshæmmedes liv - men derimod indtager en ydre position som tilskuer til personens liv.

Fra monolog til dialog

Af Stephen Von Tzchners undersøgelse fremgår det, at en kvalificering af kommunikationsmiljøet er en af de

mest effektive metoder til at forebygge og dæmpe den problemskabende adfærd. Undersøgelsen påpeger det paradoksale i, at kommunikationsindsatsen er så central en del af mange tiltag over for mennesker med problemskabende adfærd. Samtidig viser mange studier, at børn reagerer med problemskabende adfærd i deres kommunikation, hvis de ikke føler sig set, hørt og forstået. Det tyder på, at manglen på kommunikationsindlæring er en medvirkende årsag, når børn og unge med udviklingshæmning reagerer med problemskabende adfærd.

Vidensteamets erfaringer peger ligeledes på, at kommunikationsmiljøet ofte er præget af en traditionel monologisk kommunikation. Lidt karikeret kan den illustreres ved, at personalet afleverer en »akustisk salve« til beboeren. Hvis det efterfølgende forløb går godt og uden problemskabende adfærd, skyldes det, at beboeren kan tolke personalets og intentioner. Hvis det ikke går godt, vil antagelsen ofte være, at det er beboeren, der ikke forstod budskabet, frem for, at det er personalet, der ikke har kunnet gøre sig forståelig.

De kommunikationssystemer, der anvendes i dag overfor denne målgruppe, kan tilføre personen en mere forudsigelig, overskuelig og struktureret hverdag - men er disse kommunikationssystemer også medvirkende til at skabe meningsfuld kommunikation, der kan tilføje det enkelte individ betydning, identitet og en større sammenhæng i tilværelsen? Egenskaber som samlet set kan medvirke til at reducere problemskabende adfærd.

Afslutning

Der er behov for at udvikle en dialogisk kommunikationsmodel, der forsøger at forstå individets unikke og specielle måde at udtrykke sig på over for omverdenen. Videns teamet har derfor taget initiativ til dette udviklingsprojekt, der skal videreudvikle kommunikationsmetoder, som kan medvirke til at kvalificere både den forebyggende og eksisterende indsats over for børn og unge mennesker med en problemskabende adfærd.

